

УДК 338.486.1.01

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Брусільцева Ганна Миколаївна, к.е.н., доцент, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Харків, Україна

Анотація — В статті проаналізовані світові тенденції розвитку державно-приватного партнерства (ДПП), досліджено стан та перспективи для впровадження державно-партнерських відносин в туристичну галузь України.

Ключові слова — державно-приватне партнерство, державно-партнерські відносини, туристична галузь, зарубіжний досвід.

В рамках Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та Планом заходів щодо імплементації угоди, затвердженим Кабінетом Міністрів України [4;3], одним із заходів забезпечення сталого розвитку туризму є встановлення стратегічного партнерства між державними, приватними та суспільними інтересами. Окрім того, світовий досвід підтверджує, що ДПП сприяє збільшенню інновацій у пріоритетних галузях національного господарства. За даними Європейського консультативного центру за першу половину 2016 року було укладено 40 угод державно-приватного партнерства загальною вартістю 7,8 млрд. євро, що на 72 % більше ніж за аналогічний період 2015 року. Лідуючими країнами, що активно використовують практику ДПП є Великобританія, Франція, Словаччина, Нідерланди та Німеччина. Галузями, які тримають перші позиції за загальною вартістю та кількістю укладених угод ДПП є транспорт (7 угод вартістю 2,8 млрд. євро), охорона здоров'я (1 угода вартістю 1,5 млрд. євро), освіта (19 угод вартістю 1,2 млрд. євро) [5]. Також простежуються певні динамічні зміни у застосуванні політики ДПП в таких галузях, як телекомунікації, рекреація та культура, проте вони є незначними. Відносно український реалій слід відзначити, що світові тенденції в галузі ДПП позначаються на діяльності вітчизняних підприємств. Так, на 1 серпня 2016 року на засадах ДПП реалізується 185 проєктів (укладено 153 договорів концесії, 31 до-

говір про спільну діяльність, 1 договір державно-приватного партнерства).

Зазначені проєкти реалізуються в наступних сферах господарської діяльності:

оброблення відходів (112 проєктів, що становить 60,5% від загальної кількості);

збір, очищення та розподілення води (37 проєктів, що становить 20% від загальної кількості);

будівництво та/або експлуатація автострад, доріг, залізниць, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів та їх інфраструктури (16 проєктів, що становить 8,7% від загальної кількості);

виробництво, транспортування і постачання тепла (6 проєктів, що становить 3,2% від загальної кількості);

виробництво, розподілення та постачання електричної енергії (5 проєктів, що становить 2,7% від загальної кількості);

управління нерухомістю (2 проєкти, що становить 1,1% від загальної кількості);

пошук, розвідка родовищ корисних копалин та їх видобування (1 проєкт, що становить 0,5% від загальної кількості);

туризм, відпочинок, рекреація, культура та спорт (1 проєкт, що становить 0,5% від загальної кількості);

інші (5 проєктів, що становить 2,8% від загальної кількості).

Слід зазначити, що розвиток державно-приватних відносин у рекреаційно-туристичній сфері ще не набув широкого використання, проте його активізація відкриватиме широкі перспективи у побудові конкурентоспроможною галузі, економіки регіонів та країни в цілому.

Вагомий внесок в дослідження питань розвитку державно-приватних партнерств здійснили іноземні та вітчизняні вчені, такі як М. Клейн, К. Кернагам, Дж. Бюкенен, Е. Дюркгейм, Дж. Коммонс, Б. Крейсель, М. Б. Дани-

лишин, С. З. Захарова, Д. М. Стеченко, І. В. Безуглий та інші. У роботах цих вчених розглядаються різні підходи до визначення поняття «державно-приватне партнерство», досліджується закордонний досвід його використання в різних галузях світової та національної економіки, визначаються форми реалізації зазначених проектів, проте потребує додаткової уваги визначення умов для впровадження ДПП в туристичну галузь України.

Головною платформою для створення таких умов стало прийняття закону України «Про державно-приватне партнерство», який трактує останнє як систему відносин між державними та приватними партнерами, побудовану на засадах рівності партнерів та узгодженості інтересів, при реалізації яких можливості обох партнерів об'єднуються [2].

Відповідно до визначених в законі ознак ДПП, останнє ґрунтується на передачі частини повноважень, відповідальності та ризиків, щодо реалізації інвестиційних проектів приватному сектору. На стороні «державних» партнерів можуть виступати: держава України, Автономна Республіка Крим, територіальні громади в особі відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування. З урахуванням зазначених ознак, ДПП в туризмі доцільно визначити як форму взаємодії системи органів державної влади різного рівня ієрархії, суб'єктів підприємницької діяльності в галузі туризму та суміжних галузей, іноземних суб'єктів господарювання, спрямована на об'єднання ресурсів, технологій та управлінських навиків, поділу ризиків та відповідальності з метою досягнення спільних цілей.

Виділено чотири основні моделі організації державно-приватного партнерства: співробітництво, управління, асоціація, концесія.

Закон України «Про державно-приватне партнерство», передбачає державно-приватні відносини у сфері природокористування, охорони здоров'я, управління нерухомістю, туризму, відпочинку, рекреації, культури та спорту.

Наступним етапом в становленні партнерських відносин стало схвалення Концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні, затвердженою Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2013 р. № 739-р [1], в якій були визначені основні завдання та шляхи їх реалізації.

Окрім того, Концепцією визначено головні проблемні аспекти, що гальмують процес укладення угод ДПП, а саме:

непривабливий вигляд значної частини об'єктів для інвесторів;

відсутність податкових чи митних пільг для приватних інвесторів у процесі реалізації проектів ДПП;

недосконалість законодавчої бази (зокрема, труднощі з отриманням приватним інвестором дозвільних документів та погоджень, необхідних для виконання умов договору), у якій не передбачено норм, що існують у розвинених країнах світу (обговорення умов виплати приватним власникам компенсацій у випадку невиконання державою своїх зобов'язань за укладеними договорами, відшкодування різниці у тарифах тощо);

високий рівень корупції, що збільшує транзакційні витрати бізнес-структур та мінімізує підприємницьку ініціативу приватних інвесторів (у т.ч. – іноземних);

низький рівень фахової підготовки державних службовців, які займаються питаннями державно-приватного партнерства, низький рівень їх мотивації щодо пошуку та роботи з приватними інвесторами з метою започаткування проектів на засадах ДПП;

низький рівень довіри бізнесу державі внаслідок непослідовності прийняття економічних та політичних рішень тощо.

Досліджуючи закордонний досвід реалізації угод ДПП слід відзначити значну відмінність законодавчої бази. Так, за методологією Світового банку, до складу проектів ДПП включено ті, що реалізуються на основі договорів управління, оренди, концесії, продажу активів. При цьому проект вважається ДПП, якщо участь приватного партнера у його реалізації становить не менше 25 %, а проект продажу активів – якщо хоча б 5% акцій належать приватним власникам. В Україні ж головною умовою для набуття статусу приватного партнера є необхідність володіння більше ніж 50 відсотків статутного капіталу, а також неможливість приватизації об'єктів ДПП протягом всього терміну дії угоди, що значно впливає на бажання інвесторів вкладати свої ресурси в такі підприємства.

Також відповідно до Закону, об'єкти ДПП, створені або придбані приватним партнером підлягають передачі приватним партнером державному партнеру в порядку та строки,

визначені договором, укладеним у рамках ДПП, але не пізніше дати припинення дії такого договору. Після переходу права власності на створені чи придбані приватним партнером об'єкти ДПП до держави, територіальної громади чи Автономної Республіки Крим приватний партнер має переважне право на користування таким майном для виконання своїх зобов'язань у порядку та на умовах, визначених договором, укладеним у рамках ДПП, до припинення дії такого договору. Договором, укладеним у рамках ДПП, може бути передбачено, що об'єкти, які створені чи придбані на виконання умов договору та належать на праві власності приватному партнеру, не можуть бути без згоди державного партнера передані в заставу, спільну діяльність, лізинг, оренду та інше користування або володіння. Зазначені обтяження, що встановлюються стосовно об'єктів, які створені чи придбані на виконання умов договору та належать на праві власності приватному партнеру, підлягають обов'язковій реєстрації у визначеному законом порядку.

В світовій практиці можуть використовуватися наступні моделі ДПП (табл. 1).

Таблиця 1

Моделі державно-приватного партнерства

Тип ДПП	Сутність
Будуй-володій-експлуатуй (Build-own-operate)	Приватний партнер будує чи експлуатує об'єкти чи надає суспільні послуги без передачі права власності державному сектору
Будуй-вексплуатуй – передавай (Build-operate - transfer)	Приватний партнер будує об'єкти відповідно до специфікацій, узгоджених із державним агентством, експлуатує їх протягом певного періоду часу і потім передає державі
Купуй-будуй – експлуатуй (Buy – build – operate)	Уряд продає об'єкт приватному сектору, який робить відновлення, необхідні для більш ефективної експлуатації
Проектуй – будуй – експлуатуй (Design - build – operate)	Приватний партнер проектує, будує та експлуатує об'єкти з правом власності в державному секторі
Будуй – розвивай – експлуатуй (Build – develop – operate)	Приватний партнер бере в лізинг чи купує існуючий об'єкт у держави, інвестує власний капітал для відновлення, модернізації чи розширення і потім експлуатує за домовленістю з урядом

Отже, необхідно передумовою розвитку ДПП в Україні (в тому числі в туристичній галузі) є розробка механізму надійного захисту прав приватних туристичних підприємств на об'єкти інвестиційних вкладень (рекреаційні території, заповідні зони тощо), результати наукових розробок, які створюють підґрунтя для широкого залучення капіталів до процесів технологічної модернізації високоризикових та стратегічних сфер економічної діяльності. Синергетичний ефект, що буде досягнуто шляхом консолідації ресурсів держави і приватних туристичних підприємств, дасть можливість підвищити ефективність функціонування не лише економіки певного туристичного регіону, але й економіки країни в цілому.

Список використаної літератури

1. Концепція розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013-2018 роки від 14.08.2013 № 739-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/739-2013-p>
2. Про державно-приватне партнерство: Закон України від від 01.07.2010 №2404-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17
3. Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10. 2014 р. № 847-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-p#n12>
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011
5. European PPP Expertise Centre – Режим доступу : <http://www.eib.org/epcc/>

Автори

Брусільцева Ганна Миколаївна, доцент, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (anna.brusiltseva@hneu.net).

Тези доповіді надійшли 05 лютого 2017 року.
Опубліковано в авторській редакції.